

Exkurze po jménech ze současné české literatury v čítankách pro 2. stupeň ZŠ

Dominik Viater

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY S DIDAKTIKOU, PdF OU

DiDAi2!

Didaktické impulsy 2

Ostrava 5. 10. 2019

Předmět a cíl analýzy

- Předmětem analýzy byly 4 čítankové řady určené pro 2. stupeň ZŠ (6. až 9. ročník, celkem tedy 16 čítanek), které byly záměrně vybrány podle data vydání:
 - *SPN* (2019)
 - *Fraus* (2016–2019, čítanka pro 9. ročník 2006)
 - *Nová škola: Čtení s porozuměním* (2015–2018)
 - *Prodos* (1998–2001)
- Cílem analýzy bylo v těchto vybraných čítankách zmapovat výskyt ukázek textů z české literatury po roce 1989 (tzn. 1990 až po současnost).

Poezie pro děti výhradně mužskou záležitostí

- Poezie po roce 1989 je v čítankách zastoupena pouze mužskými autory:
 - Jiří Žáček
 - Jiří Dědeček
 - Pavel Šrut
 - Jiří Weindberger
 - Jiří Kratochvíl
 - Petr Nikl

Silná vlna ženských autorek

- V próze převládají ženské autorky, jejich tvorba často zahrnuje vícero žánrů literatury pro děti a mládež:
 - Ivona Březinová
 - Martina Drijverová
 - Petra Braunová
 - Hana Doskočilová
 - Renata Fučíková
 - Alena Ježková
 - Daniela Krolupperová

Young adult v genderové nerovnováze

- Literaturu pro dospívající ve valné většině reprezentují texty s dívkou jako hlavní postavou:
 - Lenka Lanczová: *Znamení Blíženců* (1994)
 - Jarmila Dědková: *Křehčí než porcelán* (1997)
 - Ivona Březinová: *Luft'ačky* (2000), *Jmenuji se Alice - Jsem narkomanka* (2002), *Blond'atá Kerolajn* (2006)
- Texty, ve kterých se vyskytuje chlapec coby hlavní postava, jsou zastoupeny v menší míře:
 - Iva Procházková: *Soví zpěv* (1999), *Uzly a pomeranče* (2011)

Literatura „dospělá“

Autoři 90. let

- Do této skupiny spadají autoři, kteří s humorným vyzněním „vzpomínají“ na život před rokem 1989.
- Michal Viewegh: *Báječná léta pod psa* (1992)
- Petr Šabach: *Hovno hoří* (1994)
- Irena Dousková: *Hrdý Budžes* (1998)

Autoři 21. století

- Spisovatelé do literatury zpravidla vstupující v 21. století, tvoří dodnes.
- Miloš Urban: *Hastrman* (2001)
- Jaroslav Rudiš: *Grandhotel* (2006)
- Kateřina Tučková: *Žitkovské bohyně* (2012)

Čítanka jako kanonický/kanonizující text?

- Literární kánon je „soubor děl, který se udržel v ústní nebo písemné formě a který je jistým společenstvím (institucí, např. odbornou veřejností nebo kritikou) uznán jako obzvláště hodnotný.“ (Malý, 2014–2015)
- Můžeme hovořit o tzv. kanonizační funkci čítanek, jelikož čítankové texty lze považovat za kanonické. (Čeňková, 2011)
- Slovní spojení jako „dostat se do čítanek“ nebo „čítankový autor“ nabývají významu být součástí literárního kánonu.
- V literární výchově na 2. stupni ZŠ dochází k poznávání dvojího kánonu – literatury pro děti a mládež a též literatury „dospělé“.
- Čítanka je pro žáky-nečtenáře zpravidla jediným zdrojem poznání.

Zajímavosti, střípky a nej...

- Nejčastěji se objevujícími autory jsou Pavel Šrut (10x), Jiří Dědeček (8x), Jiří Žáček (7x) a Ivona Březinová (5x).
- Nejvíce (4x) do čítanek zařazovaným prozaistickým textem je ukázka z knihy *Hrdý Budžes* Ireny Douskové.
- Žánr autorská pohádka je zastoupen minimálně (6x) – Arnošt Goldflam (2x) či např. Petr Nikl a jeho experimentální a nonsensová tvorba.
- Drama po roce 1989 se objevuje jen ve dvou případech, vždy hra *Divadla Járy Cimrmana*, autorská dvojice Smoljak a Svěrák.

Použitá literatura

- ČEŇKOVÁ, Jana. *Česká čítanka pro starší školní věk v letech 1870-1970 a její kanonické texty*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1924-8.
- MALÝ, Radek. K problematice kánonu v literatuře pro děti a mládež. *Český jazyk a literatura*, 2014–2015, roč. 65, č. 4, s. 173–177.

